

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Vrijheid + Gelijkheid = Broederschap: Opinie

Verhoeks, G.

Citation

Verhoeks, G. (2000). Vrijheid + Gelijkheid = Broederschap: Opinie. *Bestuurskundige Berichten*, 15(3), 17-21.
Retrieved from <http://hdl.handle.net/1887.1/item:3234351>

Version: Publisher's Version

License: [Creative Commons CC BY-NC-ND 4.0 license](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/)

Downloaded from: <http://hdl.handle.net/1887.1/item:3234351>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Verandering?

Ondanks de diversiteit aan onderwerpen, die de redacteuren in 15 jaar hebben aangestipt en de vele jasjes waarin de BB over de jaren werd gestoken, is er toch ook sprake van continuïteit. Telkens weer hebben fanatieke studenten en daarnaast ook docenten en andere gastschrijvers, zich ingezet om een BB van de drukpers te laten rollen. De Bestuurs-

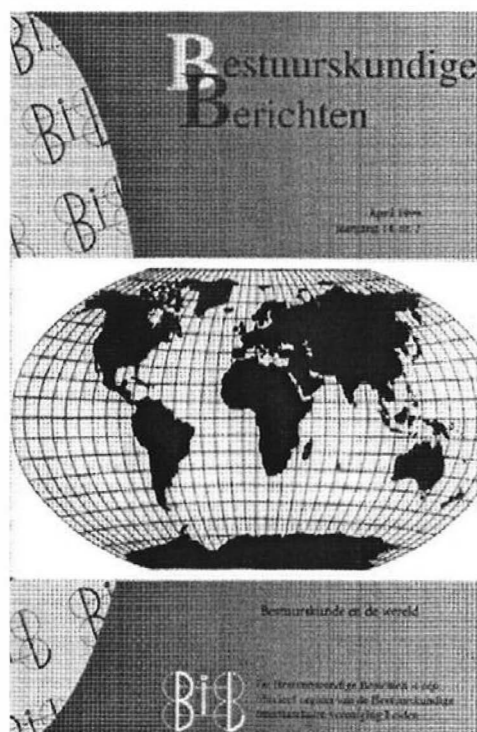
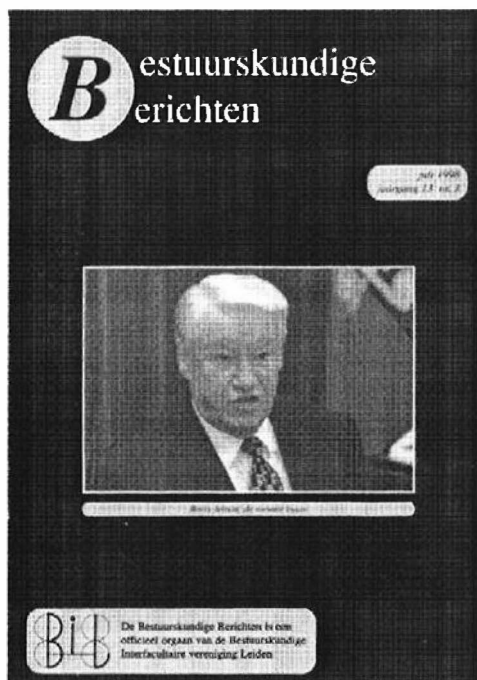
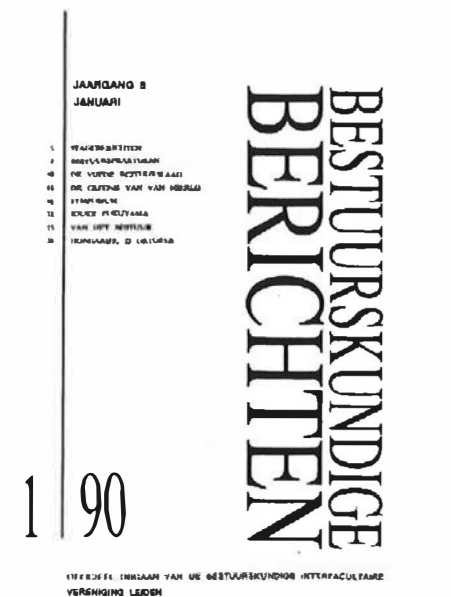
kundige Berichten zijn in stand gebleven, om uit te groeien tot een 15 jarige "puber". Na 15 jaar veranderingen en continuïteit is de jongste ontwikkeling binnen de BB de *BB-internetsite*³.

Bovenstaande terugblik is beperkt. In de volgende BB hopen we medewerkers van het departement Bestuurskunde aan het woord te laten over

hun ervaringen gedurende 15 jaar bestuurskunde in Leiden en 15 jaar B.I.L.!

¹ Professor dr. A. van Braam is de beschermheer van de B.I.L. en emerites hoogleraar bestuurskunde.

² De homepage van Bestuurskundige Berichten is te bereiken via een link op de B.I.L.-site <http://welcome.to/bil>.

Opinie

Vrijheid + Gelijkheid = Broederschap

Gerrold Verhoeks

Bij het tot nu toe gevoerde debat over inburgering van allochtonen valt het op dat er vaak te gemakkelijk voorbij wordt gegaan aan de culturele superioriteit van de Westerse samenleving. Veel mensen deinzen er voor terug om deze superioriteit te erkennen en willen dit gegeven dan ook niet als uitgangspunt nemen voor de discussie omtrent inburgering. Terwijl dit uitgangspunt perspectieven opent voor een inburgering van allochtonen, die zowel voor de autochtone als allochtone bevolking een bevredigend resultaat kan hebben.

De begrafenis van van Mierlo en Pronk en het nemen van onze verantwoordelijkheid

In het onderstaande artikel zal ik de begrippen integratie en inburgering door elkaar heen gebruiken. Vaak wordt inburgering gezien als een activiteit die door de allochtoon alleen dient te geschieden. Dit is echter maar ten dele waar. Inburgering vraagt weliswaar geen aanpassing van de autochtoon. Maar de autochtoon moet wel de allochtoon helpen bij het aanpassen aan een voor

hem vreemde samenleving. Wil er sprake zijn van succesvolle integratie dan is er automatisch ook sprake van een wisselwerking tussen allochtoon en autochtoon. Ik pleit hier, voor alle duidelijkheid, niet voor een streven naar een multiculturele samenleving, waar iedereen wat van elkaar overneemt. De autochtone Nederlander hoeft wat mij betreft niets over te nemen van de allochtone gebruiken. Het multiculturele ideaal van de van Mierlo's en Pronks heeft gefaald en moet diep begraven worden om er nooit meer mee geconfronteerd te hoeven worden. Dit wil echter niet zeggen dat elke burger niet de plicht heeft zijn allochtone buurman te helpen zijn weg te vinden in de Nederlandse samenleving. Van deze plicht zijn echter veel mensen zich niet bewust of willen dat niet zijn. Hoe kunnen we over tien jaar klagen dat half Nederland geen Nederlands spreekt, als we nooit geprobeerd hebben een gesprek te beginnen met onze allochtone buurman? Natuurlijk is dit simplistisch gesteld. Het geeft ech-

ter aan dat veel mensen allerlei problemen voorzien omtrent de niet geslaagde inburgering, terwijl zij zelf nooit iets gedaan hebben om deze inburgering te doen slagen. We vinden allemaal dat een Turk snel Ne-

Met zijn allen de schouders er onderzetten

derlands moet leren, maar we zijn geen van allen bereid om hem ook maar het meest simpele woord te leren schrijven. We moeten af van het inburgerings-denken dat de lasten bij de allochtonen legt en de lusten bij de autochtone Nederlander. We moeten beseffen dat wij een groot deel van de allochtone bevolking naar Nederland gehaald hebben toen we ze nodig hadden. Het kan niet zo zijn dat

onze verantwoordelijkheid nu ophoudt te bestaan. Het is alleen al vanuit eigen belang noodzakelijk dat wij de allochtone bevolking helpen bij het inburgeringsproces.

Driemaal integratie

Hierboven heb ik opgemerkt dat het voor een succesvolle integratie noodzakelijk is dat we er met z'n allen de komende jaren de schouders onderzetten. Ik zal nu, in de rest van het artikel ingaan op de vraag welke vorm de inburgering mijns inziens dient aan te nemen en hoe deze kan slagen. Van belang is dan dat we integratie op drie niveaus onderscheiden. Allereerst is er de inburgering op *sociaal-economisch* terrein. We kunnen denken aan de bereidheid van de allochtoon tot het leveren van arbeid, en daar onlosmakelijk mee verbonden het aanbieden van banen aan de allochtone bevolking. Hierzien we dus ook duidelijk weer de wisselwerking tussen allochtone en autochtone bevolking. Zolang veel allochtone werknemers gediscrimineerd worden bij het zoeken naar een baan, kunnen wij de allochtonen toch geen luiheid verwijten op basis van hun gemiddeld hogere werkloosheidscijfers.

Vervolgens kan men spreken over *culturele* inburgering. Het gaat hier voornamelijk om het overnemen van gewoonten en gebruiken. Ook het leren van de taal kan men hier onder rekenen. Als laatste moet de *politieke* inburgering genoemd worden. Het gaat hier om het verkrijgen van politieke rechten als het stemrecht en het vervullen van de burgerplichten. De drie niveaus zijn onderling nauw

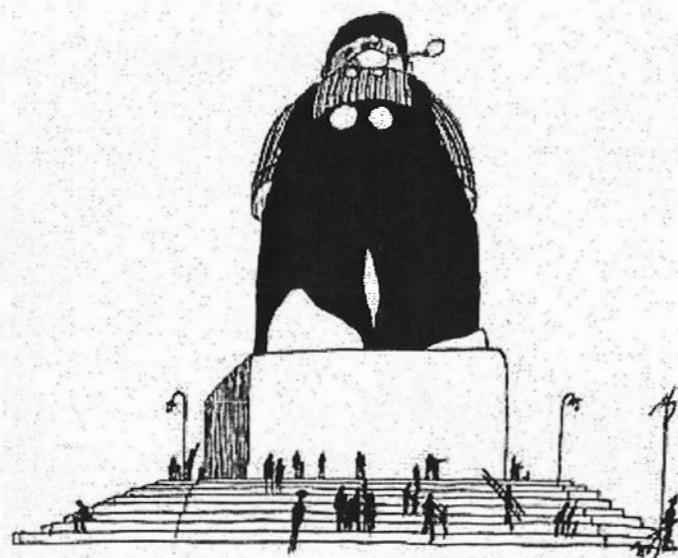
met elkaar verbonden. Ik zal hier een voorbeeld van geven. Als een Turk een goede baan heeft bij een verhuisbedrijf en merkt dat hij van waarde is voor het bedrijf dan zal dit een positieve invloed hebben op zijn culturele integratie. De Turk ontmoet veel mensen en het is noodzakelijk dat hij Nederlands spreekt om zich bij deze

aan het begin van een lang proces

mensen verstaanbaar te maken. Omdat hij bij veel verschillende Nederlanders komt, zal hij de Nederlandse cultuur leren begrijpen. Als een Turk daarentegen jarenlang werkloos thuis zit, hoeven we ook niet veel hoop

te koesteren op een succesvolle integratie op cultureel gebied, simpelweg omdat er geen sprake is van enige sociaal economische integratie. We zien dus dat sociaal economische integratie een positieve werking heeft op de culturele integratie. De lijn doortrekkend kunnen we vervolgens stellen dat de culturele integratie invloed heeft op de politieke inburgering. Als een autochtoon de Nederlandse cultuur begrijpt en zijn weg daarin leert vinden, dan is de volgende stap een politiek bewustzijn dat uitmondt in het gebruik maken van zijn politieke rechten.

De drie niveaus beïnvloeden elkaar en zijn voor een groot deel van de gevallen hiërarchisch gerangschikt. Deze hiërarchie gaat echter niet altijd op en is van minder belang dan het gegeven van de wederzijdse beïnvloeding. Ik wil twee van de drie niveaus eruit lichten om te beschrijven

hoe de integratie daar vorm dient te krijgen en waarom op die manier. Ik zal zowel het niveau van sociaal-economische integratie als die van de culturele integratie voor het voetlicht halen. De politieke integratie zal ik hier niet bespreken, omdat die mijns inziens voor een groot deel de voltooiing van een succesvolle integratie is, terwijl we nog maar aan het begin staan van een lang proces. Ik zal beginnen met de bespreking van de culturele integratie aan de hand van de superioriteit van onze Westerse cultuur. Ik begin hiermee omdat zo de grenzen die de vorm en manier van inburgering aangeven duidelijk kunnen worden. Vervolgens zal aangetoond worden dat sociaal economische integratie, maar ook gelijkstelling, van het grootste belang is voor het welslagen van het inburgeringsproces.

Westerse culturele superioriteit

Dat onze Westerse cultuur superieur is aan welke andere cultuur dan ook zal ik proberen aan te tonen. Onze samenleving in de meest brede zin van het woord is gefundeerd op vijf cruciale ordeningsprincipes. Deze ordeningsprincipes geven de relaties tussen de verschillende actoren in de samenleving weer. De ordeningsprincipes zijn:

- De scheiding tussen kerk en staat.
- De vrije markt in het economisch verkeer.
- Het non-discriminatie beginsel.
- De consensusgerichtheid (bij de besluitvorming).
- De vrijheid van meningsuiting.

Op het eerste gezicht lijken de principes niet veel met elkaar te maken te hebben. Toch is dit wel het geval. Ze geven namelijk aan hoe mensen en actoren met elkaar om (dienen te) gaan in een samenleving als de onze. Zo is de relatie tussen bedrijven gestoeld op het vrije marktdenken. De relatie tussen burgers onderling is ge-

baseerd op het respecteren van elkaar's mening zonder onderscheid te maken op basis van ras, godsdienst of overtuiging.

Mooi deze ordeningsprincipes, maar waarom maken deze onze samenle-

cultuur-relativisme gevaarlijk

ving superieur? We moeten dan eerst de vraag beantwoorden of er ook samenlevingen zijn die niet voldoen aan deze principes. De vraag stellen is bijna even gênant als hem beantwoorden. Maar wat wel opvalt is dat veel allochtonen uit landen komen waar deze principes met voeten worden getreden. Laten we dit even ophouden en nu terugkomen op de vraag waarom een dergelijke samenleving superieur is. Wel, een samenleving die gestoeld is op de bovenstaande vijf principes kan men naar waarheid een "vrije samenleving" noemen. Een samenleving waar vrijheid hoog in het vaandel staat, opent ook de weg naar gelijkheid. Deze beide idealen, waar vele filosofen eeuwen over hebben nagedacht, zijn in de Westerse samenleving het verst gerealiseerd. Deze realisatie is een proces van eeuwen

geweest. De hedendaagse samenleving is geworteld in de christelijk-humanistische traditie met een vleugje verlichtingsdenken eroverheen. Door de macht van zowel de kerk als de staat in te perken kwam er steeds meer vrijheid voor het individu. De verkregen vrijheid maakte de toch al tolerante Nederlander nog toleranter. De verkregen vrijheid zorgde er ook voor dat de ongelijkheid afnam. Iedereen mocht zijn mening geven en nog belangrijker, welke mening hij ook verkondigde hij mocht er niet om gediscrimineerd worden. Dit streven naar vrijheid en gelijkheid drong ook door in de besluitvorming. Het is beter dat 99% van de mensen een besluit redelijk vindt dan dat 51% een besluit heel goed vindt. Door de bovenstaande ontwikkelingen is onze samenleving te kenschetsen als een stabiele vrije democratie.

Op zo'n samenleving mogen, nee moeten we trots zijn. Over geen van de vijf basisprincipes valt dan ook te onderhandelen. Het bovenstaande was redelijk chauvinistisch en u kunt zich afvragen wat wij eraan hebben in het minderhedendebat.

Een vrije samenleving biedt speelruimte. Zoals de Nederlanders onderling veel van elkaar accepteren zo moeten wij dat ook doen ten opzichte van de allochtonen. Dit houdt dus in dat veel cultuuruitingen van de allochtonen kunnen blijven bestaan, wanneer daar behoefte aan is. In samenlevingen waar de vijf ordeningsprincipes ver te zoeken zijn, zal men ook deze speelruimte niet vinden. In fundamentalistische landen zullen maar weinig verschillende soorten mensen zich thuis kunnen voelen, terwijl in Nederland bijna alle soorten mensen zich thuis moeten kunnen voelen. Geeft een dergelijk gegeven al niet de superioriteit van onze cultuur aan?

Een belangrijke opmerking is echter nog wel op zijn plaats. Wat men heeft waardeert men niet meer of "het be-

zit van de zaak is het einde van het vermaak". Nederland is niet trots op zijn samenleving. Nederland doet namelijk al een tijdje aan cultuurrelativisme. Dit is echter zeer gevaarlijk en zal in de toekomst alleen nog maar gevaarlijker worden. Zoals ik reeds zei, is er over de vijf ordeningsprincipes niet te onderhandelen. Ook heb ik gezegd dat veel allochtonen uit landen komen waar deze principes nog niet zijn doorgedrongen. Zij zijn dus op z'n zachtst gezegd deze principes niet gewend. Zij zullen deze moeten leren. Er is echter ook een deel dat deze principes bewust niet wil leren. Zij komen vaak uit moslimfundamentalistische hoek. Het grote verschil met de Nederlander is dat een dergelijke "fundamentalist" wel door het vuur gaat voor zijn cultuur. Kortom het woord cultuurrelativisme is hem vreemd. Wij moeten oppassen voor dergelijke fundamentalisten, omdat wij als het er op aan komt onze cultuur echt niet kwijt willen. Laten we dan allereerst dat vunzige cultuurrelativisme van ons afschudden. En vervolgens hard optreden tegen mensen die handelen in strijd met de grondprincipes van de vrije samenleving. Dit is ook in het voordeel van vele allochtonen, omdat ook zij het soort samenleving dat de fundamentalist voor ogen heeft, niet wensen.

Aldus hebben we aangegeven hoe de integratie op cultureel vlak kan verlopen. De vrije samenleving is onaan-tastbaar. Er mag niet gehandeld worden in strijd met welke van de ordeningsprincipes dan ook. De principes die de vrije samenleving vorm geven creëren echter ook speelruimte. Deze zorgt ervoor dat veel cultuuruitingen behouden kunnen blijven, indien de allochtoon dit wenst. Ik zie op cultureel gebied weinig problemen in de toekomst, mits wij de vrije samenleving met haar principes verdedigen tegen allerhande aanvallen van buitenaf en aan de andere kant

de allochtonen de speelruimte gunnen om zich uit en toch thuis te voelen. Alleen als dit lukt, hebben we aange-toond dat we in een vrije samenleving leven, die werkelijk superieur is.

"Het grote probleem"

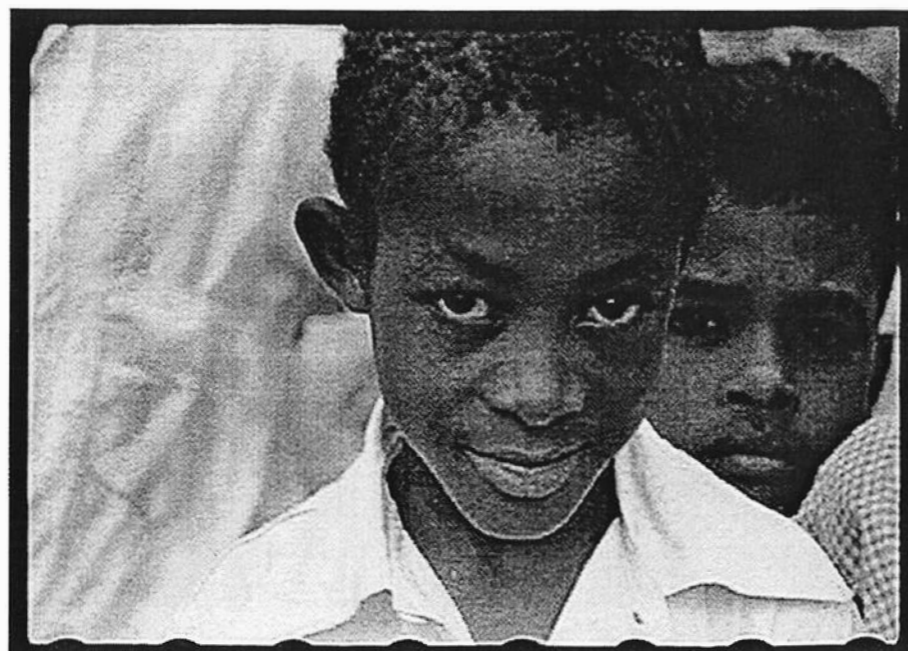
Onze samenleving biedt aldus voldoende speelruimte op cultureel vlak voor allochtonen om allerlei eigen cultuuruitingen te behouden. Er is echter een cultuuraspect dat extra aandacht vraagt. Dit is het leren van de Nederlandse taal. De taal leren van het gastland vormt de brug naar het

taal en onderwijs sleutels tot succes

begrijpen van de cultuur van het gastland, maar ook het middel tot een succesvolle sociaal-economische integratie. Naast het leren van de taal is het volgen van onderwijs van het grootste belang. Het grote struikelblok, dat een succesvolle integratie verhindert

is de sociaal economische ongelijkheid. Nog steeds zijn de sociaal economische condities van allochtonen per definitie slechter dan die van de autochtonen.

De culturele integratie kunnen we bijna laten verlopen zonder in te grijpen. Een samenleving als de onze biedt zoveel speelruimte, maar heeft ook zulke duidelijke grenzen dat het proces van integratie zich bijna vanzelf wel binnen deze speelruimte met zijn grenzen moet afspelen. We kunnen echter niet hetzelfde stellen voor de sociaal economische integratie. Hier zullen zowel de autochtone als de allochtone bevolking de komende jaren de mouwen op moeten stropen. Is bij culturele integratie vrijheid het toverwoord, bij sociaal economische integratie is dit gelijkheid. Vrijheid of speelruimte ligt "automatisch" opgesloten in onze samenleving. We moeten alleen maar de allochtone bevolking hiervan laten meeprofiteren. Dit is voor het grootste deel een passief proces. Zoals wij onze autochtone buurman respecteren in al zijn gedragingen, zo moeten wij ons ook opstellen ten opzichte van de allochtoon. Gelijkheid, het toverwoord bij de so-

ciaal economische integratie, ligt maar ten dele opgesloten in onze samenleving. Daarnaast is het geen kwestie van meeprofiteren, maar van actief bevorderen.

De sociaal economische integratie is zowel noodzakelijk als moeilijk. Noodzakelijk omdat deze vorm van integratie de andere twee beïnvloedt en vaak zelfs bovengeschiedt is aan de andere twee. Moeilijk omdat het veel vraagt van zowel de allochtone als de autochtone bevolking. De twee sleutels tot een toch nog succesvolle integratie zijn kennis van de taal en het volgen van goed onderwijs. Van de allochtonen mag verwacht worden dat zij de taal leren en het onderwijs hier ten lande volgen. Als zij dit weigeren moet er hard tegen dergelijke acties opgetreden worden. Van de autochtone bevolking en dan met name de Nederlandse regering mag aan de andere kant verwacht worden dat zij eindelijk eens gunstige randvoorwaarden scheidt. We zien veel scholen in de grote steden "verkleuren", met het gevolg dat ten eerste de kwaliteit van het onderwijs daalt en ten tweede de allochtone kinderen weinig meekrijgen van de Nederlandse cultuur, omdat de "witte kindertjes gevlucht" zijn naar de scho-

len in de buitenwijken. Dit is een voorbeeld van een situatie die, als deze langer voortduurt, een succesvolle integratie in zijn geheel onmogelijk maakt.

Van twee mensen mag je pas hetzelfde eisen als zij dezelfde uitgangspositie hebben gehad. Natuurlijk mogen wij op sociaal economisch terrein dezelfde prestaties verwachten van allochtonen als van autochtonen. Maar dan moeten ook beider uitgangsposities hetzelfde zijn geweest. Hier zijn we waar we wezen moeten. Reeds in de jeugd moeten de sociaal economische condities van Jan en Mohammed gelijk zijn. De komende jaren moet dan ook de nadruk liggen op het leren van de taal en het volgen van goed onderwijs. Deze gelijkheid begint dus aan de basis, bij het bijbrengen van de kwalificaties die bijvoorbeeld werkgevers eisen. De overheid moet afstappen van het beleid dat gelijkheid probeert te bevorderen op het moment dat het reeds te laat is, als er reeds veel allochtonen tussen wal en schip zijn geraakt. Maatregelen als de voorkeur geven bij een sollicitatie aan een allochtoon bij gelijke mate van geschiktheid werken niet. Het autochtone deel van Nederland ergert zich

eraan, omdat ze zich gediscrimineerd voelen in "eigen land". Het allochtone deel heeft er niets aan, omdat de sociaal economische condities niet verbeterd worden.

Het belang van de culturele sleutels taal en onderwijs voor een succesvolle sociaal economische integratie kan niet genoeg benadrukt worden. Van de overheid mag verwacht worden dat de mogelijkheden tot het leren van de Nederlandse taal en het volgen van goed onderwijs voor iedereen voldoende aanwezig zijn. Van zowel de autochtone als de allochtone bevolking mag verwacht worden dat zij hier hun verantwoordelijkheid in nemen. Dan alleen kan over twintig jaar economisch hetzelfde van de allochtoon verwacht worden, maar kan hij ook hetzelfde beloond worden.

Vrijheid, gelijkheid en broederschap. De oude leuze dient bijgesteld te worden. Vrijheid hebben we en moeten we behouden, gelijkheid moeten we bevorderen, om broederschap, het cement van de samenleving, het teken van een succesvolle integratie, te verkrijgen.

Vrijheid + Gelijkheid = Broederschap.

Gastcollege 25 september 14:00-15:00

Staatssecretaris drs. W.J. Bos
van Financiën

houd de B.I.L.-posters in de gaten